Anexa nr. 1 la ordinul ministrului educației, cercetării şi inovării nr. 5099/09.09.2009

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ŞI INOVĂRII

PROGRAMA ŞCOLARĂ

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

CLASA a IX-a

CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. 5099/09.09.2009

București, 2009

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Limba şi literatura română* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi şi abilități necesare pentru a le asigura accesul postşcolar la învățarea pe toată durata vieții şi integrarea activă într-o **societate bazată pe cunoaştere.**

Pe parcursul învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-şi formeze în primul rând competențele de comunicare indispensabile, în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar şi coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă şi să producă mesaje orale şi scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii şi al literaturii române are de asemenea o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome a elevilor, capabile de discernământ şi de spirit critic, apte să-şi argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensiblitate estetică, având conştiința propriei identități culturale şi manifestând interes pentru varietatea formelor de expresie artistică.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în competențele generale şi în setul de valori şi atitudini enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării). Aceste finalități îşi găsesc corespondent, în principal, în domeniul *Comunicare în limba maternă*, aşa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Competențe cheie pentru învățământul pe tot parcursul vieții – Cadrul european de referință, Anexa la Recomandarea Parlamentului şi a Consiliului European*, 2006), cât şi în competențele transversale, menționate în acelaşi document, din domeniile *A învăța să înveți*, *Competențe sociale şi civice*, *Inițiativă şi cultură antreprenorială*, *Conştiință şi exprimare culturală.*

Paradigma programelor şcolare de *Limba şi literatura română* (pentru gimnaziu şi pentru învățământul liceal) este una comunicativ-funcțională. Aceasta presupune studiul integrat al limbii, al comunicării şi al textului literar. Principiile actualului model sunt:

- urmărirea unui set unitar şi coerent de finalități ale studiului disciplinei pe parcursul întregii şcolarități obligatorii;
- adoptarea unui model didactic coerent, în cadrul căruia să apară evidentă deplasarea accentului de pe simpla achiziționare de cunoştințe pe formarea de competențe şi atitudini, cu valențe ulterioare de actualizare şi de extindere;
- diversificarea strategiilor, a ofertelor şi a situațiilor de învățare şi adaptarea acestora la grupul-țintă;
- asigurarea caracterului flexibil şi actual al studierii limbii române, prin conectarea sa la realitățile vieții cotidiene;
- reechilibrarea ponderii acordate în studiu variantei scrise şi celei orale;
- îmbinarea echilibrată a proceselor de receptare şi proceselor de producere a mesajului;
- adoptarea unei perspective consecvent comunicative, în cadrul căreia accentul să fie plasat pe aspectele concrete ale utilizării limbii.

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii şi a literaturii române în clasa a IX-a sunt:

I. Literatură;
II. Limbă şi comunicare.

Potrivit planurilor-cadru de învățământ în vigoare, disciplinei *limba şi literatura română* îi sunt alocate **trei ore pe săptămână în trunchiul comun**, la toate filierele, profilurile şi specializările.

În afara trunchiului comun, următoarele profiluri şi specializări **au alocată câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)*:** filiera teoretică – profilurile real şi umanist; filiera vocațională – profilul pedagogic, ordine şi securitate publică (licee M.A.I.), militar (licee M.A.N.) şi teologic.

În prezentul document conținuturile alocate pentru curriculum diferențiat sunt marcate prin semnul asterisc (*****).

Structura programei pentru clasa a IX-a este următoarea:

- Notă de prezentare;
- Competențe generale;
- Valori şi atitudini;
- Competențe specifice şi conținuturi asociate acestora;
- Recomandări privind conținuturile învățării;
- Sugestii metodologice.

COMPETENȚE GENERALE

1. **Utilizarea corectă şi adecvată a limbii române în receptarea şi în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare**
2. **Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală şi stilistică în receptarea diferitelor texte literare şi nonliterare**
3. **Argumentarea în scris şi oral a unor opinii în diverse situații de comunicare**

VALORI ŞI ATITUDINI

- Cultivarea interesului pentru lectură şi a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive şi critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Formarea unor reprezentări culturale privind evoluția şi valorile literaturii române
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare şi a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Abordarea flexibilă şi tolerantă a opiniilor şi a argumentelor celorlalți
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă şi recunoaşterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală şi îmbogățirea orizontului cultural
- Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală

COMPETENȚE SPECIFICE ŞI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă şi adecvată a limbii române în receptarea şi în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

	Competențe specifice	Conținuturi
1.1	utilizarea adecvată a achizițiilor lingvistice în receptarea diverselor texte	- niveluri ale receptării textelor orale şi scrise: fonetic, ortografic şi de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual, nonverbal şi paraverbal - texte ficționale; texte nonficționale: memorialistice, epistolare, jurnalistice, juridic-administrative sau ştiințifice, argumentative
1.2.	identificarea elementelor specifice din structura unor tipuri textuale studiate	- rolul verbelor în narațiune - rolul adjectivelor în descriere - rolul formulelor de adresare, de inițiere, de menținere şi de închidere a contactului verbal în monolog şi în dialog - tipuri textuale şi structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ
1.3	exprimarea orală sau în scris a propriilor reacții şi opinii privind textele receptate	- exprimarea orală a reacțiilor şi a opiniilor față de texte literare şi nonliterare, față de filme văzute (monolog, dialog) - exprimarea în scris a reacțiilor şi a opiniilor față de texte literare şi nonliterare, față de filme văzute (jurnal de lectură, eseu structurat, eseu liber etc.)
1.4	redactarea unor texte diverse	- relatarea unei experiențe personale, descriere, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, povestire*, fişe de lectură, referat; ştiri, anunțuri publicitare, corespondență privată şi oficială, formulare tipizate
1.5	utilizarea corectă şi adecvată a formelor exprimării orale şi scrise în diverse situații de comunicare	- normele limbii literare la toate nivelurile (fonetic, ortografic şi de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual) - reguli şi tehnici de construire a monologului (povestire / relatare orală, descriere orală, argumentare orală) - reguli şi tehnici de construire a dialogului (conversație, discuție argumentativă) - rolul elementelor verbale, paraverbale şi nonverbale în comunicarea orală

2. Folosirea modalităților de analiză tematică, structurală şi stilistică în receptarea diferitelor texte literare şi nonliterare

	Competențe specifice	Conținuturi
2.1.	aplicarea unor tehnici vizând înțelegerea textelor literare sau nonliterare	- stabilirea ideilor principale - rezumarea - identificarea câmpurilor semantice dominante dintr-un text
2.2	identificarea temei textelor propuse pentru studiu	- temă, motiv, viziune despre lume - relații tematice între textele pentru studiu din clasa a IX-a şi texte studiate în gimnaziu
2.3	compararea ideilor şi atitudinilor diferite în dezvoltarea aceleiaşi teme literare	- modul de reflectare a unei idei sau a unei teme în mai multe opere literare (aparținând unor genuri sau epoci diferite sau unor arii culturale diferite)

	Competențe specifice	Conținuturi
2.4	analizarea componentelor structurale şi expresive ale textelor literare studiate şi discutarea rolului acestora în tratarea temelor	- componente structurale şi expresive (elemente de construcție a subiectului şi a personajelor în texte epice; simboluri centrale în texte lirice; elemente de versificație, figuri de stil)
2.5	compararea trăsăturilor definitorii ale comunicării în texte ficționale şi nonficționale	- ficțiune, imaginație, invenție; realitate, adevăr - scopul comunicării (informare, delectare, divertisment etc.) - reacțiile receptorului (cititor, ascultător) - „eu ficțional" şi „eu real", text ficțional şi text nonficțional
2.6	aplicarea conceptelor de specialitate[1] în analiza şi discutarea textelor literare studiate	- genuri literare (epic, liric, dramatic) - autor, narator, eu liric, cititor; - moduri de expunere - narațiunea (narațiunea la persoana a III-a şi la persoana I; momentele subiectului; timpul şi spațiul în narațiune) - descrierea (portretul literar, tabloul) - dialogul (mijloc de caracterizare a personajelor) - personajul (caracterizarea personajului, portretul fizic şi portretul moral) - figuri de stil (personificare, comparație, enumerație, repetiție, epitet, hiperbolă, antiteză, metaforă, alegorie, inversiune)
2.7	compararea limbajului cinematografic cu acela al textului scris	- raportul text-imagine - limbajul cinematografic, limbajul literaturii (materialul de expresie specific, posibilități de prelucrare a acestuia, impact asupra publicului) - concepte specifice cinematografiei: regie, scenariu, imagine, coloană sonoră, interpretare actoricească - cronica de film*

3. Argumentarea în scris şi oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

	Competențe specifice	Conținuturi
3.1	identificarea structurilor argumentative într-un text dat	- construcția textului argumentativ - rolul conectorilor în argumentare
3.2	identificarea elementelor dintr-un text care confirmă sau infirmă o opinie privitoare la textul respectiv	- textul critic în raport cu textul discutat
3.3	argumentarea unui punct de vedere privind textele studiate	- tehnica argumentării - discurs argumentativ oral şi scris

[1] Toate aceste concepte au fost asimilate în gimnaziu.

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **I. Literatură**, **II. Limbă şi comunicare**.

Domeniul **Literatură** este conceput cu o dominantă pentru fiecare an de studiu. În clasa a IX-a, dominanta este **Literatura şi viața.**

Domeniul **Literatură** propune trei module: **1. Ficțiunea literară, 2. Ficțiune şi realitate** şi **3. Literatură şi alte arte.**

Structura modulară permite profesorilor şi autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice). În anumite cazuri, sunt date recomandări explicite, care solicită **integrarea** conținuturilor respective în alte module.

În actualul curriculum se specifică, pentru domeniul **Literatură**, **distribuția** în module şi **tipurile** de texte recomandate în cadrul fiecărui modul, precum şi **numărul minimal** de texte / creații artistice. În clasa a IX-a, pentru profilurile şi specializările cu 3 ore pe săptămână (ore în trunchiul comun) se recomandă ca număr minimal: **8** texte la modulul 1; **4** texte la modulul 2; **1** film la modulul 3, cu mențiunea că, pentru studiul aprofundat al fiecărei teme alese, pot fi propuse mai mult de două texte literare, încât profesorul poate extinde la 10 numărul minim al operelor literare studiate. Pentru profilurile şi specializările care au alocată în plus câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)*, se recomandă ca număr minimal: **10** texte la modulul 1; **5** texte la modulul 2; **2** filme la modulul 3). Profesorii (şi autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare modul de conținuturi, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale şi de cultură generală a elevilor; **atractivitate**; **valoare**; **varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an şcolar în raport cu timpul disponibil.

Se recomandă ca între textele / creațiile artistice selectate pentru studiu să fie incluse şi scrieri din literatura universală sau filme aparținând cinematografiei universale.

Acolo unde consideră necesar, profesorul poate lărgi numărul de texte pentru studiu. De asemenea, pot fi incluse texte suplimentare cu caracter ilustrativ.

I. LITERATURĂ

1. Ficțiunea literară

Se recomandă studierea unor grupaje tematice, urmărind tratarea diferită a unor teme literare din punctul de vedere al concepțiilor şi al atitudinilor exprimate, al modalităților de expresie şi al reacțiilor pe care textele le provoacă cititorilor.

În studiul acestor grupaje tematice se vor actualiza şi consolida conceptele de teorie literară dobândite în clasele a V-a – a VIII-a. De asemenea, în cadrul lecţiilor de literatură, profesorii vor propune elevilor discuţii de relaţionare a operelor studiate în acest an cu textele studiate în gimnaziu.

Se recomandă, de asemenea, familiarizarea elevilor cu o serie de concepte noi de estetică, de teorie literară şi de stilistică, cu scopul deprinderii elevilor cu instrumentarul de analiză a textelor şi de comentare a diverselor aspecte ale acestora: *temă, motiv, viziune despre lume, procedeu artistic.*

Teme propuse:

La alegere: *Adolescenţa* sau *Joc şi joacă*

La alegere: *Familia* sau *Şcoala*

La alegere: *Iubirea* sau *Scene din viaţa de ieri şi de azi*

La alegere: *Aventură, călătorie* sau *Lumi fantastice* (inclusiv SF)

La alegere*: *Confruntări etice şi civice* sau *Personalităţi, exemple, modele*

Se vor studia, integral sau fragmentar, **cel puţin două texte literare pentru fiecare temă**, de preferinţă din epoci diferite, numărul minimal fiind de 8-10 opere literare studiate în clasa a IX-a. Se vor alege, în ansamblu, atât scrieri în proză, cât şi în versuri, aparţinând celor trei genuri literare studiate în gimnaziu (epic, liric, dramatic). De asemenea, **cel puţin jumătate dintre textele literare propuse pentru studiu (minimum 4 texte literare** la profilurile şi specializările cu 3 ore pe săptămână/ minimum **5 texte literare** la profilurile care au curriculum diferenţiat**) vor fi selectate din opera scriitorilor canonici**: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu.

Este recomandabil ca elevii să aibă acces (prin intermediul manualelor etc.) la informaţii privind autorii textelor studiate (date bio-bibliografice esenţiale, caracteristici generale ale operei, locul acesteia în literatura română sau în cea universală).

Pentru sugestii privind textele care pot fi propuse pentru studiu la fiecare temă, vezi ***Anexa***.

2. Ficţiune şi realitate

Se recomandă studiul unor texte care nu aparţin domeniului ficţiunii literare, legate tematic de textele literare de la punctul 1. Se va urmări cu prioritate sesizarea diferenţelor privitoare la scopul comunicării, la situaţia de comunicare, la ceea ce se comunică şi la reacţia receptorului.

Se vor studia, în acest scop, cel puţin 4 texte la profilurile şi specializările cu 3 ore pe săptămână (respectiv, cel puţin 5 texte la profilurile care au curriculum diferenţiat *), câte unul din fiecare dintre următoarele categorii:

- texte memorialistice (amintiri, memorii, mărturii, jurnal intim, jurnal de călătorie etc.)
- texte epistolare (corespondenţă privată, corespondenţă oficială etc.)
- texte jurnalistice (reportaj, interviu, articol, anunţ publicitar etc.)
- texte juridic-administrative sau ştiinţifice (lege, regulament, raport, referat, studiu ştiinţific etc.)

- texte argumentative (eseu, discurs oratoric, prelegere etc.)

Acestea pot fi repartizate fie mai multe la o temă, fie câte unul la fiecare temă. Concepte precum *ficțiune, imaginație, invenție; realitate, adevăr; "eu" ficțional / "eu" real; text ficțional / text nonficțional* vor fi abordate în studiul comparativ al textelor ficționale şi nonficționale.

Pentru sugestii privind textele care pot fi propuse pentru studiu la fiecare temă, vezi ***Anexa***.

3. Literatură şi alte arte: literatură şi cinematografie

Se recomandă studiul unor creații cinematografice, în vederea sesizării relațiilor dintre literatură şi alte limbaje artistice. În şcolile care nu au dotare tehnică pentru vizionarea unor filme la clasă, profesorii pot recomanda elevilor vizionarea unor filme din programele de televiziune, urmând ca acestea să fie discutate la orele de Limba şi literatura română.

Se vor discuta următoarele noțiuni de artă cinematografică: *scenariu, regie, imagine, coloană sonoră, interpretare actoricească.*

Se vor studia:

- cel puțin un film ales (două* filme alese), de preferință, dintre ecranizările unor opere literare sau în relație cu scenariile cinematografice respective

Este de dorit ca, în măsura posibilităților, creațiile cinematografice să fie alese astfel încât să poată fi corelate cu grupajele tematice de la punctul 1.

II. LIMBĂ ŞI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate principale: (a) *normativă* şi (b) *funcțională,* având ca obiectiv formarea la elevi a unor deprinderi de a folosi limba română corect, adecvat şi eficient în producerea şi receptarea textelor orale şi scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. Se recomandă, pentru studiul limbii române, folosirea, de preferință, a textelor selectate pentru domeniul **Literatură**.

În funcție de cunoştințele elevilor se vor actualiza şi consolida noțiunile de fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă şi stilistică dobândite în gimnaziu.

Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

1. Producerea mesajelor orale şi scrise

1.1. Exprimarea orală

- Dialogul
  - tipuri: conversația cotidiană, discuția argumentativă
  - reguli ale dialogului (atenția acordată partenerului, preluarea/cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog etc.)
  - tehnici ale dialogului eficient
  - adecvarea la situația de comunicare (partener, context etc.)
  - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.)

- structura dialogului (replica; perechi de replici; grupaje de replici etc.)
- argumentare şi contraargumentare în dialog

- Monologul
  - tipuri: povestirea/relatarea orală, descrierea orală, argumentarea orală
  - reguli ale monologului (contactul vizual cu auditoriul; raportarea la reacţiile auditoriului etc.)
  - tehnici ale monologului eficient
  - adecvarea la situaţia de comunicare (auditoriu, context)
  - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune, divertisment etc.)
  - structura monologului (introducerea, cuprinsul, încheierea)

1.2. Exprimarea scrisă

- tipuri de texte: relatarea unei experienţe personale, descriere, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, povestire*, fişe de lectură, jurnal de lectură, referat, eseu structurat, eseu liber; ştiri, anunţuri publicitare, corespondenţă privată şi oficială, formulare tipizate
- etapele redactării (pregătirea/documentarea, alcătuirea planului de idei, redactarea, verificarea şi corectarea, forma finală)
- reguli generale în redactare (structurarea textului, adecvare la situaţie – de ex. cerinţele privind tema textului, limita de spaţiu etc. –, adecvare stilistică, aşezare în pagină, lizibilitate)
- etape şi reguli specifice de redactare în funcţie de tipul de text

1.3. Niveluri de constituire a mesajului

- **fonetic, ortografic şi de punctuaţie**
  - pronunţarea corectă: pronunţarea neologismelor (hiat, diftong, accent), evitarea cacofoniei
  - scrierea corectă a cuvintelor (în special a neologismelor)*
  - scrierea cu majusculă
  - despărţirea cuvintelor în silabe
  - folosirea corectă a semnelor de ortografie şi de punctuaţie
- **morfosintactic**
  - folosirea corectă a formelor flexionare (de ex. pluralul substantivelor, articularea substantivelor, forme cazuale etc.)
  - folosirea corectă a acordului gramatical (între predicat şi subiect - acordul logic, acordul prin atracţie; acordul atributului cu partea de vorbire determinată)
  - evitarea anacolutului
- **lexico-semantic**
  - cunoaşterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor)
  - folosirea adecvată a cuvintelor în context
  - erori semantice: pleonasmul, tautologia, confuzia paronimică
  - utilizarea corectă a derivatelor şi a compuselor (prefixe, sufixe, prefixoide, sufixoide)
  - schimbarea categoriei gramaticale
  - cunoaşterea relaţiilor semantice (sinonimie, antonimie, polisemie; omonimie) şi actualizarea lor în context
- **stilistico-textual**
  - adecvarea registrelor stilistice (standard, colocvial, specializat etc.) la situaţia de comunicare
  - coerenţă şi coeziune în exprimarea orală şi scrisă
  - tipuri de texte şi structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ

- **nonverbal şi paraverbal**

- gesturi, mimică, poziție a corpului; tonalitate, accent, pauze în vorbire, ritm etc.

2. Receptarea mesajelor orale şi scrise

2.1. Receptarea diverselor tipuri de mesaje

- schema comunicării concepută de Roman Jakobson (componentele şi funcțiile actului de comunicare)
- informația verbală în mass media audio-vizuale (ştiri radio, ştiri TV)
- factori care înlesnesc sau perturbă receptarea (codul, canalul, contextul)
- principiile ascultării active

2.2. Niveluri ale receptării

- **fonetic, ortografic şi de punctuație**
  - dificultăți de înțelegere a mesajului cauzate de forme incorecte de pronunțare
  - rolul semnelor ortografice şi de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise
- **morfosintactic**
  - ambiguități morfosintactice care îngreunează înțelegerea mesajului
- **lexico-semantic**
  - interpretarea sensului cuvintelor în context
  - rolul câmpurilor semantice în interpretarea mesajelor scrise şi orale
- **stilistico-textual**
  - rolul figurilor de stil şi al procedeelor artistice
  - rolul elementelor arhaice şi regionale în receptarea mesajelor*
  - receptarea în funcție de tipurile de texte (ficționale şi nonficționale)
  - receptarea în raport cu genurile şi speciile literare în care se încadrează textele respective
  - tipuri de texte şi structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ
- **nonverbal şi paraverbal**
  - influența elementelor nonverbale şi paraverbale asupra înțelegerii mesajului oral

SUGESTII METODOLOGICE

- *Orientarea studiului către elev.* Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-şi demersurile didactice în funcţie de acestea. Finalităţile disciplinei se pot realiza eficient prin centrarea pe procesul învăţării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune un accent mai mare pe activităţile didactice de tip formativ şi performativ, care presupun implicare şi interacţiune pentru rezolvarea unor sarcini de învăţare concrete. Profesorii se vor ghida în activitatea la clasă în primul rând după programa şcolară şi vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile şi adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează. Profesorii au libertatea de a selecta atât metodele pe care le consideră cele mai adecvate pentru atingerea finalităţilor vizate, cât şi temele şi textele pentru studiu. Opţiunea pentru selectarea temelor şi a textelor se poate baza pe chestionare de evaluare a capacităţilor şi a intereselor de studiu ale elevilor din clasă.
- *Caracterul funcţional, practic, aplicativ al predării-învăţării.* Având în vedere că programa are la bază competenţele generale şi cele specifice, conţinuturile apar, în acest context, drept mijloace de realizare a finalităţilor disciplinei. În ceea ce priveşte producerea de mesaje scrise şi orale se vizează competenţe procedurale care să poată fi transferate în contexte diverse (rezumare, analiză, comparare, argumentare, descriere etc.). Textele ficţionale şi nonficţionale vor fi folosite ca mijloace pentru formarea deprinderilor de receptare, care să poată fi aplicate adecvat şi la lectura altor texte de acelaşi tip. Pentru sugestii şi exemple de activităţi de învăţare, se poate consulta volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă şi comunicare, liceu*, Bucureşti, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Naţional pentru Curriculum.
- *Diversificarea metodelor şi instrumentelor de evaluare.* O eficienţă sporită a învăţării decurge şi din tipurile de evaluare folosite în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaţionale toate tipurile de evaluare: evaluare iniţială, evaluare continuă şi evaluare sumativă; evaluare de proces, de produs şi de progres. De asemenea, pentru a face învăţarea mai atractivă pentru elevi, se pot folosi metode şi instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, investigaţia, referatul, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Pentru exemple şi sugestii, se poate consulta volumul *Ghid de evaluare. Limba şi literatura română*, Bucureşti, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Naţional de Evaluare şi Examinare.

ANEXĂ

Listele de exemple cuprind sugestii care pot orienta selectarea textelor pentru studiu. Aceste liste sunt deschise autorilor de manuale şi profesorilor, care le pot completa cu propriile opțiuni. Ele nu au caracter de obligativitate.

I. LITERATURĂ

1. Ficțiunea literară

De exemplu:

- pentru tema ***Adolescența***: M. Eminescu, *Fiind băiet păduri cutreieram*; Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*; Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*; o povestire de Radu Cosaşu din ciclul *Supraviețuiri*; J. D. Salinger, *De veghe în lanul de secară,* Alain-Fournier, *Cărarea pierdută,* William Golding, *Împăratul muştelor* etc.
- pentru tema ***Joc şi joacă***: Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*; Nina Cassian, *Poezii în limba spargă*; Tudor Arghezi, *Prefață la Țara piticilor*, Mircea Cărtărescu, *Orbitor*; Simona Popescu, *Exuvii*, J.W.Goethe, *Poezie şi adevăr,* Mark Twain, *Tom Sawyer*, Lewis Caroll, *Alice în țara minunilor,* Italo Calvino, *Baronul din copaci* etc.
- pentru tema ***Familia***: Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*; Ioan Slavici, *Mara*, Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară,* Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, Marin Preda, *Moromeții*; Fănuş Neagu, *Vară buimacă,* Honoré de Balzac, *Moş Goriot*, John Steinbeck, *La răsărit de Eden* etc.
- pentru tema ***Şcoala***: C. Negruzzi, *Cum am învățat româneşte*; Ion Ghica, *Şcoala acum 50 de ani*; I. L. Caragiale, *Bacalaureat, Triumful talentului, Un pedagog de şcoală nouă*; D. R. Popescu, *Leul albastru*; Ioan Groşan, *Marea amărăciune*; Radu Petrescu, *Ocheanul întors,* James Joyce, *Portretul artistului în tinerețe,* Branislav Nuşici, *Anii de şcoală* etc.
- pentru tema ***Iubirea***: G. Galaction, *De la noi la Cladova*; G. Ibrăileanu, *Adela*; Mircea Eliade, *Maitreyi*; Radu Petrescu, *Matei Iliescu*; Mircea Cărtărescu, *Travesti*; Shakespeare, *Romeo şi Julieta*; poezii de M. Eminescu (*Dorința, Floare albastră, Sara pe deal* etc.), G. Coşbuc (*Mânioasă, Nu te-ai priceput, Rea de plată* etc.), Lucian Blaga (*Nu-mi presimți, Lumina raiului, Izvorul nopții* etc.), Tudor Arghezi (*Creion, Morgenstimmung* etc.), poezii de Ion Minulescu, Nichita Stănescu (*Adolescenți pe mare* etc.), Mircea Cărtărescu (*Când ai nevoie de dragoste, Poema chiuvetei, Mica elegie* etc.), *Cântarea cântărilor,* William Shakespeare, *Romeo şi Julieta,* Octavio Paz, *Dubla flacără* etc.

- pentru tema ***Scene din viața de ieri şi de azi***: Ion Ghica, *O călătorie de la Bucureşti la Iaşi înainte de 1848*; V. Alecsandri, *Balta Albă, Istoria unui galbân*; Ion Marin Sadoveanu, *Sfârşit de veac în Bucureşti*, G. Călinescu, *Cartea nunții*; Gabriela Adameşteanu, *Dimineața pierdută*; Silviu Angelescu, *Calpuzanii*; proză scurtă de Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu; Victor Hugo, *Mizerabilii*, Honoré de Balzac, *Iluzii pierdute*, Jack London, *Martin Eden* etc.
- pentru tema ***Aventură, călătorie***: Calistrat Hogaş, *Pe drumuri de munte*; Panait Istrati, *Chira Chiralina*; Jean Bart, *Europolis*; M. Sadoveanu, *Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*; Radu Tudoran, *Toate pânzele sus*; Miguel de Cervantes Saavedra, *Don Quijote*, Alexandre Dumas - tatăl, *Cei trei muschetari*; Herman Melville, *Moby Dick*, E. Hemingway, *Bătrânul şi marea* etc.
- pentru tema ***Lumi fantastice***: Mihai Eminescu, *Sărmanul Dionis*, I. L. Caragiale, *La Hanul lui Mânjoală, Kir Ianulea, Calul Dracului*, Mircea Eliade, *12.000 de capete de vite*; Ov. S. Crohmălniceanu, *Istorii insolite*; V. Voiculescu, *Şarpele Aliodor*; povestiri de Vladimir Colin (*Broasca* etc.), poezii de Leonid Dimov; Jules Verne, *20.000 de leghe sub mări*; H. G. Wells, *Oul de cristal*; Dino Buzzati, *Secretul pădurii bătrâne*; Michael Ende, *Povestea fără sfârşit*; Stanislaw Lem, *Solaris* etc.
- pentru tema ***Confruntări etice şi civice*****:* Ioan Slavici, *Moara cu noroc;* Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților;* Augustin Buzura, *Vocile nopții;* poezii de Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Ileana Mălăncioiu; Milan Kundera, *Gluma* etc.
- pentru tema ***Personalități, exemple, modele*****: Mănăstirea Argeşului;* N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul;* M. Eminescu, *Andrei Mureşanu;* M. Sadoveanu, *Frații Jderi;* G. Călinescu, *Bietul Ioanid;* Eugene Ionesco, *Regele moare;* P. B. Shelley, *Prometeu dezlănțuit* etc.

2. Ficțiune şi realitate

- pentru tema ***Adolescența***: un text despre psihologia adolescenței; un fragment de jurnal intim (de exemplu, Titu Maiorescu etc); Mircea Eliade, *Memorii*; Simone de Beauvoir, *Aventurile unei fete cuminți* etc.
- pentru tema ***Joc şi joacă***: descrierea unui joc pentru calculator (text publicitar); funcțiile jocului (text ştiințific); L. Blaga, *Hronicul şi cântecul vârstelor*; Goethe, *Poezie şi adevăr*; V. Nabokov, *Vorbeşte, memorie!* etc.
- pentru tema *Familia*: un text legislativ privitor la familie; un reportaj despre situații de familie; Marin Preda, *Viața ca o pradă* etc.

- pentru tema ***Şcoala***: un discurs oratoric pe tema învățământului (Maiorescu, Delavrancea etc.); un raport despre starea învățământului; un fragment din legislația educațională; Cătălin Bursaci, *Prima carte, ultima carte*; Radu Petrescu, *Ocheanul întors* etc.
- pentru tema ***Iubirea***: un text ştiinţific despre psihologia adolescentului; o scrisoare de dragoste (Eminescu către Veronica Micle etc.); un eseu despre dragoste (Ortega y Gasset, Octavio Paz etc.), un fragment din *Cântarea cântărilor*, un fragment de jurnal sau de memorii etc.
- pentru tema ***Scene din viața de ieri şi de azi***: un document de epocă; un text istoriografic; un fragment de memorii sau de jurnal; un text publicistic din trecut sau din actualitate etc.
- pentru tema ***Aventură, călătorie***: un text documentar despre exploratori celebri; un itinerar de călătorie; un eseu despre călătorie (Octavian Paler, Ana Blandiana etc.); un reportaj despre un eveniment aventuros etc.
- pentru tema ***Lumi fantastice****:* un text ştiinţific despre fenomene "paranormale"; o mărturie despre extratereştri; un eseu despre fantastic etc.
- pentru tema ***Confruntări etice şi civice****:* un text eseistic (N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii;* Andrei Pleşu, *Minima moralia;* H. R. Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă* etc.); un discurs oratoric laic (Delavrancea, Cicero, Shakespeare, *Antoniu şi Cleopatra* etc.) sau religios; o polemică jurnalistică pe probleme etice etc.
- pentru tema ***Personalități, exemple, modele****:* un portret din G. Călinescu, *Istoria literaturii române…;* I. L. Caragiale, *În Nirvana;* M. Sadoveanu, *Anii de ucenicie;* un fragment de biografie sau de istorie romanțată etc.

3. Literatură şi alte arte: literatură şi cinematografie

De exemplu:

- ecranizări după opere de Ion Creangă, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Marin Preda, Geo Bogza, William Shakespeare, Franz Kafka, Stanislaw Lem ș.a.